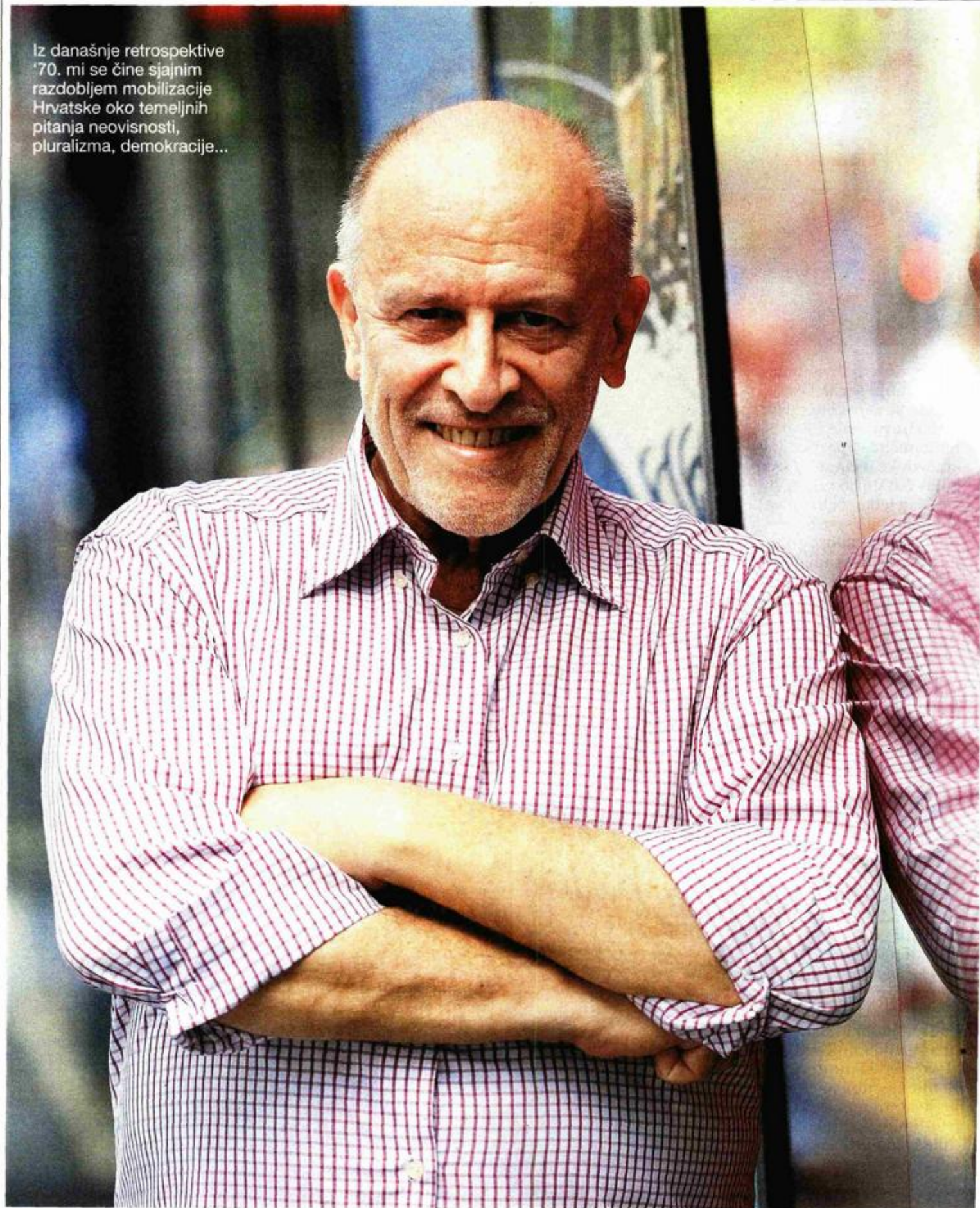

POVJESNIČAR UMJETNOSTI **IGOR ZIDIĆ**

Iz današnje retrospektive '70. mi se čine sjajnim razdobljem mobilizacije Hrvatske oko temeljnih pitanja neovisnosti, pluralizma, demokracije...

MARNO LUKUNIĆ/PIXSELL

Izdali su ideale iz 1971. Državu su privatizirali, ali naša borba ne prestaje

Prije nam je neprijatelj bila ideologija, sad je privatni interes, kaže bivši predsjednik Matice hrvatske, koji je upravo završio monografiju o slikaru Ivi Dulčiću

Piše:
NINA OŽGOVIĆ

Igor Zidić, jedan od najvećih likovnih autoriteta u Hrvatskoj i najboljih poznavatelja hrvatske moderne likovne umjetnosti te nezaobilazno ime u kulturnim i intelektualnim krugovima Hrvatske, upravo je završio nakon višegodišnjeg studioznog rada monografiju o istaknutom hrvatskom slikaru Ivi

Dulčiću, vrsnom portretistu i pejzažistu, koja će u povodu 100. obljetnice umjetnikova rođenja biti promovirana 8. kolovoza na Dubrovačkim ljetnim igrama.

Zidić je do sada napisao brojne monografije, primjere o Stančiću, Trebotiću, Bukovcu, Račiću, Paraću i Tartagli, a priredio je i desetak velikih i značajnih retrospektivnih izložbi hrvatskih umjetnika. No možda je taj

pjesnik i likovni kritičar te šarmer i hedonist u javnosti najviše ostao zapamćen kao dugogodišnji predsjednik Matice hrvatske i kontroverzni ravnatelj Moderne galerije, tijekom čijeg je mandata ta ustanova konačno obnovljena i otvorena za javnost. Rođen je u Splitu, diplomirao je komparativnu književnost i povijest umjetnosti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, a za-

tim je sa samo 27 godina postao tajnik Matice hrvatske. Tijekom Hrvatskog proljeća uređivao je Hrvatski tjednik, a kad je Matica hrvatska zatvorena i "matičari" razjurenjeni, bio je privođen u Petrinjsku i Đorđićevu te nije smio objavljivati sve do početka osamdesetih, kad se nastavila njegova strelovita karijera.

Nastavak na sljedećoj stranici →

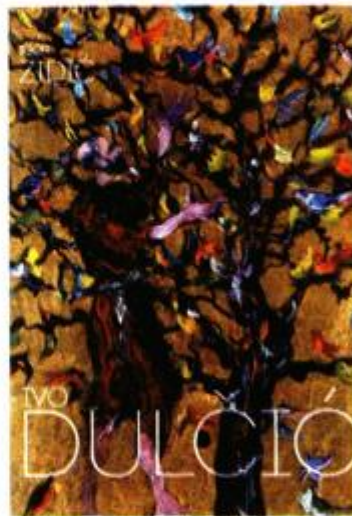
NE MOŽETE U HRVATSKOJ NIŠTA RA

Premda u mirovini, i dalje marljivo organizira izložbe u sklopu 15 godina dugog ciklusa Hrvatski moderni klasici u Rovinju, kojim promovira sinergiju umjetnosti i biznisa. Slovi kao vrhunski intelektualac desnog centra, premda su ga mediji svrstavali u razne političke opcije, od prolječara do konzervativca i radikalnog nacionalista. Tim kvalifikacijama pridonio je i Franjo Tuđman, koji mu je nudio razne političke funkcije. Zidić pak tvrdi da nikad nije imao političkih ambicija. Prvenstveno ga je zanimalo rad u struci i pisanje, kaže, te kao pravog Mediteranca zadovoljstvo u životu - lijepo putovanje, čaša vina i draga osoba u blizini. Danas je to umjetnica Anabel Zanze, podrijetlom iz Dubrovnika.

Express: S obzirom na to da 'živite' s Ivom Dulčićem već mjesecima radeći monografiju, možete li reći u čemu je najveći značaj tog slikara?

Monografiju sam pisao oko tri godine, a s Dulčićem 'živim' ne mjesecima, nego desetljećima - od 1966. i mojeg prvog javnog nastupa u slikarstvu do danas. Točnije, naročito od one noći kad me, nekoliko dana prije smrti, bilo je to poslije 20. veljače 1975., nazvao i nakon što se predstavio zapao u težak, iscrpljujući kašalj. Najposlije je odustao od namjere da mi išta kaže, tek: Pozdrav... Nije imao snage reći razlog javljanja. Poslije mi je Mira Dulčić rekla da me je htio zamoliti da mu jednom, kad bude moguće, posvetim malo pozornosti. 'Mislio je na izložbu, na knjigu... Veselilo bi ga da Vi to napravite'. Na takve se želje teško oglušiti. Kroz godine sam ih počeo osjećati ne kao njegove želje, nego kao vlastite obveze. One vas preokupiraju ne samo moralno, nego i profesionalno. Sile vas da intenzivirate istraživanja, da ih proširu-

Nastup u slikarstvu korist
Monografiju sam pisao oko tri godine, a s Dulčićem 'živim' desetljećima: od 1966. i mojeg prvog javnog nastupa u slikarstvu korist pa do danas

Ideološki razlozi Dulčića su izbacili s Akademije zbog ideoloških razloga. Zbog toga je završio s etiketom narodnog neprijatelja, nižeg bića...

jete, produbljujete. Velikom retrospektivom u Modernoj galeriji 2003. godine ispunio sam prvi dio prešutno preuzete obveze, a knjigom sad ispunjavam i drugi dio. I, dopustite mi, malo igre riječima: njegov je najveći značaj - u njegovu karakteru, koji mu nije dopuštao da pravi suviše kompromise: da se prilagođava diktatu ideologije, diktatu konvencija, lošega ukusa, diktatu konformizma, diktatu mode, pa i pritisku ideologiziranog modernizma. Biti svoj i biti slobodan - to je njegovo geslo: neke vrste minimum koji je morao postići da bi mogao biti i slikati. Na kraju je, uz žrtve i spoticanja, došao na svoje. Njemu konačna pobjeda nije bila darovana, nego ju je morao izboriti. Mnogi su ga kočili, mnoge su okolnosti bile protiv njega, ali treba reći da su mu mnogi i pomogli, bili vjerni u prijateljstvu, i nastojali mu olakšati život. Primjerice, Ljubo Babić, Radoslav Putar, fra Stanko Romac, Krno Prijatelj, fra Josip Soldo, brižni i duhovni fra Bonaventura Duda. Poslije je bilo lakše. Vlast, koju nije ljubio, privikla se na njega. Nije postao favorit, ali je bio Postojeći, Onaj koji jest.

Express: Je li bio 'jači' u portretiranju ili u sakralnom slikarstvu?

Kako na to odgovoriti, a odmah ne pomisliti i na mrtve prirode, pejzaže... Bio je jak u svemu i u svim tehnikama. S Ivančićem, on je najbolji hrvatski portretist druge polovine 20. stoljeća, sa Šulentićem najbolji hrvatski sakralni slikar uopće, a nedvojbeno i onaj najvažniji.

Express: Mira Dulčić, umjetnikova udovica, jednom je izjavila da su mnogi uspješno falsificirali Dulčića, dok je on bio prilično neuređan i svoje slike nije signirao niti evidentirao, pa se primjerice ne zna gdje je završila slika 'Reminiscencija na Božidarevića'. Koliko

su Dulčićevi radovi zaista falsificirani?

Sumnjam da su ga - k tome još i mnogi - 'uspješno falsificirali'. Mislim da te riječi gospode Mire Dulčić nisu posve precizno prenesene ili da nisu posve dobro interpretirane. Dulčić je bio ne samo iznimno nadaren, nego i vrhunski educiran slikar, pa da ga je i jedan jedini, u nas, mogao slijediti, s namjerom falsificiranja, bilo bi puno, a kamoli da su za to bili sposobni mnogi. To nam, neizravno, govori i o 'uspješnosti' takvih pokušaja. Inače je, kao i većina velikih majstora, bio i brižan i nemaran u isti mah. Slike su se - više našim nego njegovim nemarom - gubile i prije, a gubit će se i ubuduće. Ne samo Dulčiću. Habent sua fata libelli - govori latinska poslovice. Knjige imaju svoju sudbinu. A tek slike koje su unikati!

Express: Dulčić je izbačen s Akademije zbog sukoba s nastavnikom i komunistom Durom Tiljkom jer se obrušio na tada prevladavajući socrealizam. Je li to prvenstveno bio sukob na ideološkoj razini? Koliko je u to vrijeme bilo moguće stvarati bez ideoloških upliva i utjecaja? Je li zbog tog sukoba ostao trajno obilježen?

Da, moja arhivska istraživanja potvrđuju što mi je i osjećaj govorio, da je to bio ne samo ideološki motiv, koji je doveo do njegova isključenja s Akademije, nego i unaprijed sročena politička odluka. 'Dulčićev slučaj' razmatram u širem kontekstu: to je trebao biti tek dio plana o rušenju Ljube Babića i Krste Hegedušića, koji su rigidnim boljševicima iz 1945. bili veće mete od Dulčića. Velimir Visković izvijestio je o Krležinim naporima da od uhićenja izbavi Mihovila Kombola, Vasu Bogdanova i druge, a od smrtne presude Ljube Babića. Ti su događaji obilježavali ljude u javnosti

DITI, A DA TO NEKOGA NE UZNEMIRI

MARINO LUNJANIĆ/PIXSELL

Politika je prostor koji ne nudi toliko slobode koliko je mogu dosegnuti u svojem profesionalnom radu

onoliko dugo koliko je trebalo da se dogode, izrijekom ili prešutno, njihove rehabilitacije, uključenja u društvo. U dušama onih koji su taj rigoroz smrti prošli traume su ostale zauvijek. Izbacivanjem s Akademije najdarovitiji je student slikarstva istjeran na ulicu: imao je 30 godina, dvije apsolute - pravo, slikarstvo, a nijednu diplomu. Ostao je bez mogućnosti da se zaposli, bez socijalnog osiguranja, bez bonova za racioniranu hranu, a mogao se pohvaliti i s 'negativnom karakteristikom'. To je bila naljepnica koja vas je definirala kao simpatizera poraženih, narodnog neprijatelja, kao biće niže vrijednosti.

Express: U doba Hrvatskog proljeća pokrenuli ste i uređivali Hrvatski tjednik, a zatim niste smjeli objavljivati sve do '80-ih godina prošlog stoljeća. Kako iz današnje perspektive gledate

na to razdoblje ideala, jeste li to doživjeli kao svoj veliki poraz? I kako se to odrazilo na vaš rad i život?

Iz današnje retrospektive sedamdesete mi se čine sjajnim razdobljem mobilizacije Hrvatske oko temeljnih pitanja neovisnosti, pluralizma, demokracije... Pojedinci, institucije, javnost, narod - sve se budilo i pokretalo u borbi protiv centralizma, dogmatizma, boljševizma, gospodarske eksploatacije Hrvatske i puzećeg zaposjedanja hrvatske obale vojnim rezervatima, hotelskom mrežom, investicijskom politikom, bankarskim smicalicama - tečaj, obavezni otkup deviza i slično - i na sto drugih načina, protiv deokroatizacije hrvatskih školskih programa i udžbenika, protiv iseljavanja izvoza hrvatske radne snage, protiv anomalija i zloupotreba u jezičnoj politici, u sportu i drugdje. Inteligencija, pritom, nije stajala

po strani, kao što joj se često spočitavalo, nego je davala itekako ozbiljne i pobudne znakove za uzbuđu: za sve je promjene bio zadnji čas. U završnicu 20. stoljeća nije se moglo razborito ući s potrošenim i diskreditiranim ideološkim kriterijima, s 'ili mi - ili oni' filozofijom: za dugu ljubav trebali su nam 'čisti računi', a na to vlast nije bila spremna. Ne zaboravite da je 1971. godine nenaoružani narod, u trenutku obračuna, stao nasuprot armiji, miliciji, partiji, interesima drugih republika (svi su, na neki način, imali koristi od bratske eksploatacije Hrvatske i Slovenije), interesima tzv. međunarodne zajednice ('Ne talasaj!'). Tada nismo postigli što smo htjeli, ali smo barem artikulirali svoja htijenja i naznačili da od njih ne odustajemo. To je bila sjetva u nepovoljnim okolnostima i preostalo je da dočekamo žetvu. Nije to,

nipošto, bio poraz, pogotovo ne 'veliki poraz', nego duga, teška runda - trajala je malo manje od 20 godina - a cijela je borba 1991. završila tako kako je završila. Nisam 1971. mislio da tada možemo pobijediti, nego da moramo nešto poduzeti kako bismo jednom mogli pobijediti. Misao na dobro koje još nije tu, ali će doći omogućuje vam da tome u prilog radite i štošta podnesete. Danas, međutim, treba podnositi gruba iznevjeravanja ondašnjih ideala, privatiziranje svega, pa i sudstva, javnosti, ali i države. Borba nikad neće završiti.

Express: Bili ste 19 godina ravnatelj Moderne galerije u Zagrebu. Smatrate li svojim najvećim doprinosom obnovu te zgrade i realiziranje novog postava bez obzira na to što je oko toga bilo mnogo polemičnih tonova?

Ne možete u nas ništa raditi, a da to nekoga ne uznemiri. Mnogi samo podbadaju dvojbe, mnogi tiho ogovaraju, neki prijete sankcijama. Kad se u nešto upuštam, spreman sam podnijeti što se mora. Gdje te očekuje znoj - nema mjesta suzama.

Express: Poznato je da vam je predsjednik Franjo Tuđman nudio neke političke dužnosti, poput Ministarstva informiranja ili zamjenika ministra vanjskih poslova, a i u kasnijim godinama pokušavali su vas politički svrstavati u razne ladice. Jeste li požalili što niste prihvatili jači politički angažman?

Politika je prostor koji ne nudi toliko slobode koliko je mogu dosegnuti u svojem profesionalnom radu. K tome, od mladosti sam posvećen traženju i razrješavanju identitetskih, identifikacijskih šifri, koje u sebi nosi svako zrelo umjetničko djelo - ne nužno i svaki političar i svaka politika.

Nastavak na sljedećoj stranici →

U POLITICI **GODINAMA** NE PARTICIPIRAM

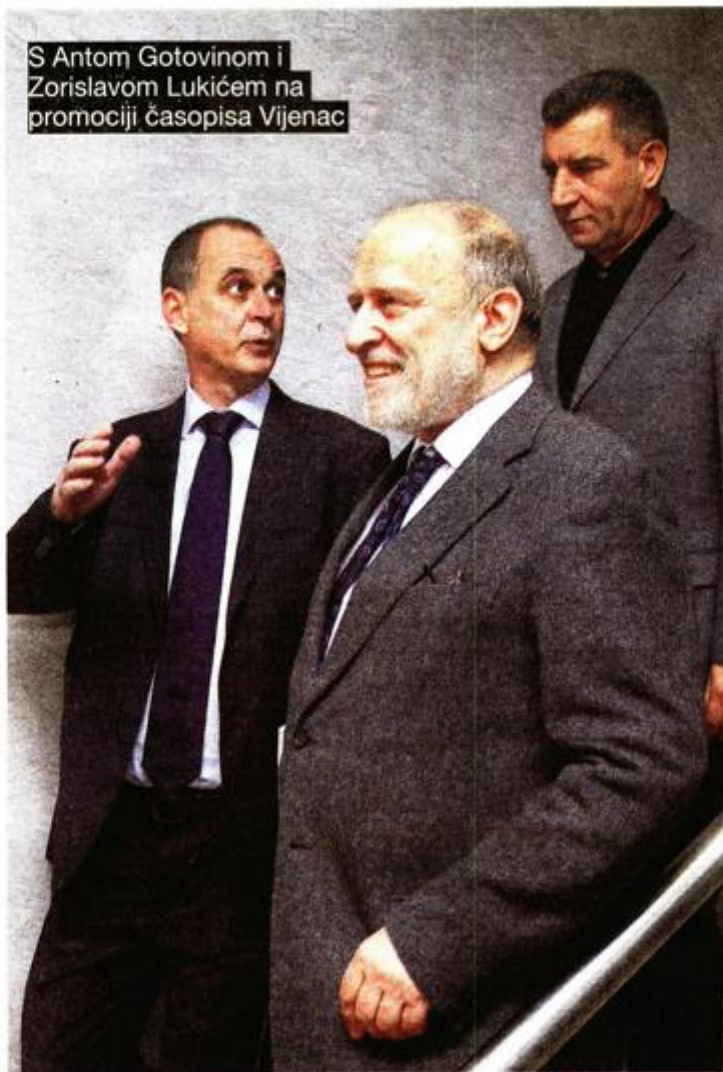
Express: Kao bivši tajnik i dugogodišnji ravnatelj Matice hrvatske, kako biste komentirali nedavnu sudsku odluku kojom je država 'matičarima' oduzela njezinu palaču?

Ta me nedavna prvostupanjska sudska odluka podsjetila na ona vremena kad je to Prvi Netko bio poželio napraviti, ali mu je mudriji Drugi Netko prišapnuo da bi to bila ludost: neproduktivno izazivanje. Danas pokušati ostvariti u srcu Hrvatske i usred Zagreba ono što se nije usudila provesti ni nekadašnja vlast samo pokazuje da za jednom borbom dolazi druga. Saznat će se, nadam se, vrlo brzo tko je Matici hrvatskoj htio oteti njezinu palaču na Zrinjercu. Naša kuća nije režimski poklon, nego nešto što je Matica podigla uplatama svojih članova i prodajom svojih knjiga još 1882. godine. Zamisao pljačke uprla se o posljedice terora nakon Karadordeva; tako su zlo i zabrane trebali poslužiti da se stvori pravna osnova za razvlašćivanje Matice od Matičina. Kome je to moglo pasti na pamet? Ako nam je prije neprijatelj bila ideologija, sad je, po svemu sudeći, privatni interes. Ipak, najnovija odluka drugostupanjskoga suda pokazuje da lažni branitelji općega interesa, koji su pokušali razvlastiti Maticu, ne mogu lako prijeći ni drugu stubu institucijske skrbi o nepovredivosti zakona i općega dobra. Posve u skladu s onom starom dubrovačkom: 'Zanemarite privatno, skrbite o javnome'.

Express: Priredili ste 50-ak izložbi u Galeriji Adris u Rovinju, uglavnom hrvatskih modernista. Koja vam je bila ideja vodilja u koncipiranju programa te galerije, kojom tvrtka promovira zajedništvo umjetnosti i biznisa?

Izložbe Hrvatski moderni klasici priređujem u Rovinju već 15 godina. To su male antologije prvaka naše umjetnosti, od Bukovca do Knifera, i gostiju koji su u hrvatskoj kulturi ostavili dubok trag - Mušič, Stupica...

S Antom Gotovinom i Zorislavom Lukićem na promociji časopisa Vijenac

Kapital može pomoći

Ne zanosim se mišlju o zajedništvu umjetnosti i biznisa, to je tema za idealiste-utopiste, ali vjerujem da kapital može pomoći umjetnosti

Cijeli je projekt osmišljen kroz suradnju dviju institucija - Moderne galerije i TDR-a, poslije Adrisa d.d., i dvaju pojedinaca - Predraga Grubića i mene. Shvatio sam turistički potencijal Rovinja, znao vrijednosti hrvatske moderne i suvremene umjetnosti te zaključio da bi Rovinj od Uskrsa do rane jeseni mogao postati izlogom hrvatske umjetnosti. I postao je. O tome govori nekoliko tisuća posjetitelja na svakoj izložbi, organizirani dolasci iz Hrvatske i inozemstva, brojne TV emisije u nas, u Sloveniji, u Italiji... Ne zanosim se mišlju o zajedništvu umjetnosti i biznisa, to je tema za idealiste-utopiste, ali vjerujem da kapital može pomoći umjetnosti - kao što je pomogao i u našem primjeru - tako što pomaže društvu. Sve što je

uloženo u dobrobit zajednice - na neki se način vraća. Ako se, međutim, krene bahato, s idejom da se sve može kupiti, a onda i uvjetovati, moram reći da se takve kalkulacije ne ostvaruju. Da biste postigli pravi efekt morate imati interakciju s društvom, sa širom ili lokalnom zajednicom. Ako nema takve sinergije, učinci su jednostrani, slabi i kratkotrajni.

Express: Inicirali ste staru ideju da Matica hrvatska pokrene vlastitu Enciklopediju. Prvi tom je objavljen prošle godine. Po čemu je ta enciklopedija posebna?

Bio je to izazov. Pitao sam se: 'Zašto to ne bismo mogli ostvariti ako smo mogli zamisliti?'. Enciklopedija MH posebna je sadržajem, to je, u stvari, enciklopedija hrvatskoga građanskog društva preko desetljeća destrukcije toga civilizacijskog i kulturalnog modela do njegove restrukturacije od 90-ih naovamo. Posebna je i načinom, jer je više poštovala osobnost i način pisaca enciklopedijskih jedinica, nego stereotipe enciklopedizma, te više držala do kvalitativnih nego do kvantitativnih odrednica. Posebna je i po tome što dosad nismo u Hrvatskoj imali manjega operativnog stožera u tako velikom projektu.

Express: Premda je HDZ-ov ministar kulture Hasanbegović već 'bivši', možete li ocijeniti njegove poteze s obzirom na to da je upravo tijekom njegova kratka mandata izdvajanje za kulturu u Hrvatskoj postalo najniže u Europi? I da je dio domaće kulturne javnosti ocijenio njegove poteze reustašizacijom kulture, a dio europskih kulturnjaka, među njima i Jaques Lang, bio zgrožen ideološkim zaokretom ministra kulture?

Volio bih zaključiti ovaj razgovor bez neizbježne 'političke poante'. Budući da u politici već godinama ne participiram, oslobodite me obveze da u njoj arbitriram.